

UNDER BAR HIMMEL

– EN KVANTITATIV STUDIE KRING
FAKTORER SOM PÅVERKAR BARNES
LÄRANDE I UTOMHUSMILJÖ I
FRITIDSHEM

Grundnivå
Pedagogiskt arbete

Janina Magnusson
Michael Kentlid

2023 - LÄRFHEM - G07

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem

Svensk titel: Under bar himmel - En kvantitativ studie kring faktorer som påverkar barns lärande i utomhusmiljö i fritidshem.

Engelsk titel: Under the bare sky - A quantitative study of factors that affect children's learning in an outdoor environment in the school age educare.

Utgivningsår: 2023

Författare: Janina Magnusson & Michael Kentlid

Handledare: Jonas Johansson

Examinator: Martin Hugo

Nyckelord: Fritidshem, utomhuspedagogik, ramfaktorer

Sammanfattning

Inledning

Undervisningen i fritidshemmet är bunden till läroplanen där eleverna ska ges möjlighet att lära genom lek, upplevelser och i situationen. Utomhuspedagogisk undervisning har visat sig fördelaktigt för elevernas lärandeförmåga. Vi ville med denna studie undersöka i vilken omfattning utomhuspedagogisk verksamhet bedrivs inom Hallands län och hur pedagoger anser att elever lär bäst utifrån ett sociokulturellt perspektiv med ramfaktorteorin i åtanke.

Syfte

Syftet med studien är att undersöka i vilken omfattning personal i fritidshem i Hallands län arbetar med utomhuspedagogisk undervisning, samt belysa ramfaktorer som påverkar utomhuspedagogisk undervisning i fritidshem.

Metod

Genom enkätundersökning riktad till fritidslärare verksamma i Hallands län har denna kvantitativa studie undersökt den utomhuspedagogiska frekvensen samt, ur ett pedagogperspektiv, hur elever fördelaktigast inhämtar kunskap utifrån ett sociokulturellt synsätt med ramfaktorteorins variabler.

Resultat

Resultatet har analyserats utifrån teorierna och sammanställts i tabeller, stapel- och cirkeldiagram där det framgår att utomhuspedagogik mestadels bedrivs med en frekvens av en gång i veckan (61,4 %) eller varje dag (17,1 %). De faktorer som mest påverkar den utomhuspedagogiska undervisningen har visat sig vara barngruppens storlek samt pedagogens eget intresse och utbildning inom området.

Förord

Vi vill börja med att tacka vår handledare Jonas Johansson för den stöttning och vägledning han har gett oss under arbetets gång när vi ibland har varit på villovägar. Vi vill även tacka våra närstående som har stöttat och, framför allt, stått ut med oss när vi har grubblat, funderat och mumlat över begrepp, vetenskapliga teorier och dess innebörd. Vi får inte heller glömma oss själva som under arbetets gång har hjälpt varandra, ställt upp på varandra och alltid visar respekt för den andres privata liv. Tillsammans utgör vi ett fantastiskt team.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
Syfte.....	2
Frågeställningar.....	2
BAKGRUND	3
Fritidshemmet.....	3
Utomhuspedagogik.....	3
Ramfaktorer som påverkar undervisningen.....	4
TIDIGARE FORSKNING	5
Kompetens.....	5
Miljö och organisation.....	6
Didaktiskt förhållningssätt.....	7
Intresse och engagemang.....	7
Sammanfattning.....	8
TEORETISKT RAMVERK	9
Ramfaktorteorin.....	9
Sociokulturell teori.....	10
Den proximala utvecklingszonen.....	11
Scaffolding.....	11
Mediering.....	11
METOD	12
Metodval.....	12
Enkät som datainsamlingsmetod.....	13
Urval.....	13
Genomförande.....	13
Analys och bearbetning.....	15
Reliabilitet & validitet.....	15
Etik.....	16
RESULTAT	18

Sammanställning.....	18
Utomhuspedagogisk frekvens i fritidshem.....	18
Intresse och engagemang.....	19
Kompetens.....	20
Didaktiskt förhållningssätt.....	21
Miljö och organisation.....	22
Resultatsammanfattning.....	23
DISKUSSION.....	25
Resultatdiskussion.....	25
Utomhuspedagogisk frekvens i fritidshem.....	25
Intresse och engagemang & Kompetens.....	25
Didaktiskt förhållningssätt.....	26
Slutsats.....	26
Metoddiskussion.....	27
Didaktiska konsekvenser.....	28
Vidare forskning.....	28

REFERENSLISTA

BILAGOR

Bilaga 1 - Kommunrepresentation

Bilaga 2 - Cirkeldiagram

Bilaga 3 - Enkät

Bilaga 4 - Informationsbrev

INLEDNING

Utomhuspedagogik är ett fenomen som kan uppfattas ge positiva effekter för elever som vistas inom utbildning. Bland annat pekar Szczepanski (2013) på att de då ges möjlighet att ta sig ut i den friska luften och de får använda kroppen på ett annat sätt än när de sitter i skolbänken. Vidare menar Szczepanski att förståelsen för vissa teoretiska uppgifter och begrepp ökar då eleverna får chansen att lära med hela kroppen och sina sinnen. Även Brodin (2011) påvisar att utomhusundervisning påverkar elevernas inlärningsförmåga i en positiv riktning. Verksamhet har visat sig medföra flertalet fördelar både när det handlar om den hälsomässiga aspekten men även inlärningsförmågan (Brügge & Szczepanski, 2018). I denna studie väljer vi kort att konstatera att hälsofördelarna med utomhuspedagogik existerar men studien fokuserar på hur frekvent utomhuspedagogik används och vilka faktorer som påverkar undervisningen.

I kapitel 4 i *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet* (Skolverket, 2022), vidare benämnt Lgr22, benämns att fritidshemmet ska komplettera skolan och förskoleklassen genom att lärandet ska ske på gruppnivå, grunda sig i situationen samt vara baserat på upplevelsen. Vidare benämner Lgr22 att eleverna ska ges möjlighet till "utevistelse under olika årstider, samt närmiljöns möjligheter till vistelse i naturen och på andra platser för fysisk aktivitet och naturupplevelser" (s. 28). Läroplanen tydliggör även att fritidshemmet ska erbjuda eleverna olika lärmiljöer, såsom utomhusmiljön, och arbetsätt för att ta till sig av kunskaper och utöka sitt lärande (Skolverket, 2022). Lärandet ska ske genom lek och upplevelser. Utifrån detta kan lärandet i utomhusmiljö ske både formellt genom undervisning och informellt genom elevernas egna lekar och upptäckter (Svedäng, 2015).

Ramfaktorteorin tar hänsyn till de inre och yttre faktorer som påverkar undervisningen i ett fritidshem. Genom denna teori kan hela undervisningsprocessen analyseras och inte bara vilka resultat i förhållande till målet undervisningen ledde fram till (Dahlberg et al., 1991). Yttre faktorer ligger ofta bortom lärarens kontroll och undervisningen måste anpassas utifrån dessa parametrar medan de inre faktorerna är påverkansbara av undervisande pedagog. Elevgruppens storlek, ekonomiska förutsättningar och lokalfördelningen är exempel på yttre faktorer som påverkar lärarens möjlighet att bedriva en kvalitativ undervisning (Lager, 2020). De inre faktorerna, såsom lärarens eget intresse, intention och förhållningssätt, är påverkansbara och genom att själv reflektera över dessa parametrar kan läraren påverka undervisningens utformande (Lindblad, Linde & Naeslund, 1999).

Vårt antagande är att många fritidshem spenderar en del av sin tid utomhus. Då barns och ungas liv har utvecklats till ett mer stillasittande liv än tidigare generationers (Brodin, 2011) vill vi med denna studie lyfta vikten av att låta elever använda utomhusmiljön, sin kropp och sina sinnen i sitt lärande samt belysa faktorer som påverkar barns lärande i fritidshemmets utomhusmiljö. Intresset i utomhuspedagogik grundar sig i vårt gemensamma engagemang i utomhusaktiviteter samt många års erfarenheter inom området. Vår erfarenhet är att utomhusverksamhet ibland är oplanerad och att elever lämnas till sin egen lek och sitt eget lärande. Utifrån denna kännedom vill vi med studien påvisa vikten av en planerad och genomtänkt utomhuspedagogik.

Syfte

Syftet med studien är att undersöka i vilken omfattning personal i fritidshem i Hallands län arbetar med utomhuspedagogisk undervisning, samt belysa ramfaktorer som påverkar utomhuspedagogisk undervisning i fritidshem. För att undersöka hur fritidshemmen idag arbetar utvecklande för elevernas lärande genom utomhuspedagogik utgick vi från nedanstående frågeställningar.

Frågeställningar

- Med vilken frekvens bedrivs utomhuspedagogisk verksamhet i fritidshem?
- Vilka ramfaktorer påverkar den utomhuspedagogiska undervisningen i fritidshem?

BAKGRUND

I detta kapitel presenteras inledningsvis *fritidshemmet, utomhuspedagogik och ramfaktorer som påverkar undervisningen*. Detta för att öka förståelsen och ge en överblick över forskningens ämnesområde. Vidare kopplas begreppen till relevanta styrdokument i form av skollag, läroplan, allmänna råd och genom detta förtydliga fritidshemmets uppdrag och koppling till studiens syfte. Sista delen i kapitlet presenterar tidigare forskning som är av intresse för denna studie.

Fritidshemmet

Fritidshemmet har idag en självklar plats i läroplanen och uppdraget är synligt för alla. I Lgr 22 (Skolverket, 2022) framgår det inledningsvis i kapitel 4, Fritidshemmet, att ”undervisningen i fritidshemmet ska utgå från den värdegrund och det uppdrag samt de övergripande mål och riktlinjer som framgår av del 1 och 2” (s.25). Det innebär att fritidshemmets verksamhet ska förhålla sig dels till sin del i läroplanen, dels till det övergripande innehållet i ovan nämnda kapitel. På så vis ökar elevernas möjligheter att utvecklas i riktning mot läroplanens mål. Tillsammans bidrar verksamheterna till elevens allsidiga utveckling och lärande och ger eleven kontinuitet och sammanhang i tillvaron (Skolverket, 2014). Vidare ska undervisningen stimulera elevers utveckling och lärande samt erbjuda en variation av arbetsätt, uttrycksformer och lärmiljöer. Undervisningen inriktar sig på gruppnivå med det sociala lärandet i fokus. Verksamheten ska främja elevers fantasi och förmåga att lära tillsammans med andra, möjlighet till detta ges genom lek och rörelse med ett utforskande och praktiskt arbetsätt. Just leken betonas vara särskilt viktig under de tidiga skolåren då den har stor betydelse för elevens möjlighet att tillägna sig kunskaper (Skolverket, 2022).

I skollagen kapitel 14 § 2–9 (SFS 2010:800) går att läsa att fritidshemmets uppgift idag är att genom pedagogisk verksamhet erbjuda eleverna en meningsfull fritid och rekreation. Fritidshemmet ska vara ett komplement till skolan och dess olika utbildningsformer där utveckling och lärande stimuleras samt främjar allsidiga kontakter och social gemenskap. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på eleven och dennes behov. Utbildning i fritidshemmet ska erbjudas så snart behov framkommit och det är upp till hemkommunen att tillgodose en sådan plats. Det är upp till huvudman att se till att barngrupperna är av lämplig sammansatt storlek och att lärmiljöerna där fritidsverksamhet bedrivs är ändamålsenliga samt att personalen har den kunskap och utbildning som behövs för att uppnå ovan mål (ibid.).

Utomhuspedagogik

Fenomenet att undervisa utomhus har sina rötter i antiken men i början av 1980-talet startade naturskolor i Sverige med inriktning på utomhuspedagogisk verksamhet (Svedäng, 2015). Intresset för utomhuspedagogik har sedan dess ökat och ur och skur-förskolor är numer ett populärt inslag i det svenska förskolebeståndet. I läroplanen som publicerades 2011 upptog utevistelse, naturupplevelser och friluftaktiviteter en alltmer framträdande plats i undervisningen (Mårtensson, Lisberg Jensen, Söderström & Öhman, 2011). I samband med detta ökar också intresset för att bedriva en utomhuspedagogisk verksamhet vilket kan avläsas i det numer ökande antalet utbildningar och kurser inom ämnet (Svedäng, 2015).

Utomhuspedagogik kan, enligt Svedäng (2015, s. 270), definieras som “en pedagogisk inriktning som förespråkar konkret lärande i autentiska miljöer”. Med detta menas att lärandet sker genom sinnliga intryck på en plats som är naturlig för lärandemålets syfte. Ska eleverna lära sig om skogens djurliv sker det lärandet bättre i skogen än genom att läsa om det i läroböckerna. Platsen blir central i undervisningen. Valet av plats för den utomhuspedagogiska undervisningen är viktig då platsen ska motsvara undervisningens syfte samt uppfattas som intressant och inbjuda till lek för eleverna.

Läroplanen (Skolverket, 2022) nämner att undervisningen som sker på ett fritidshem, och även i skolan, ska nyttja olika lärmiljöer och arbetssätt. Genom att flytta undervisningen utomhus kompletteras det mer teoretiska lärandet till ett lärande genom praktiska och sinnliga erfarenheter (Brügge & Szczepanski, 2018). Den större ytan som undervisningen utomhus erbjuder ger eleverna möjlighet att ta del av en lärmiljö där kroppens rörelser påverkar tanken.

Inom det utomhuspedagogiska fältet betonas att när undervisningen och lärandet sker i anpassade miljöer utifrån lärandets syfte ökar verklighetsanknytningen samt elevens samlade erfarenheter av olika lärmiljöer (Brügge & Szczepanski, 2018). Detta medför också en ökad möjlighet för ett lustfyllt och livslångt lärande.

Ramfaktorer som påverkar undervisningen

Lager (2020) påpekar att akademiskt utbildad personal, stabila arbetslag, lämpliga lokaler, materialtillgång samt tid att planera och förbereda arbetet ligger till grund för elevernas möjligheter till lärande på fritidshemmet. Samtidigt visar studier att utmaningarna i fritidshemmen är stora när det gäller stora elevgrupper, en låg andel utbildad personal, en sviktande personaltäthet samt en bristande samverkan mellan skola och fritids (Skolinspektionen, 2018). Även Haglund (2018) påvisar att hög personalomsättning, en stor andel personal utan akademisk bakgrund samt den bristfälliga planeringstiden utgör hinder för fritidshemmen i sin ambition att skapa en undervisning och ett lärande som motsvarar kraven i läroplanen.

TIDIGARE FORSKNING

I följande avsnitt presenteras tidigare forskning vars innehåll behandlar och belyser det ämne vår studie handlar om. Artiklarna har på olika vis fokuserat på ramfaktorer som påverkar undervisning i utomhusmiljö i fritidshem.

Kompetens

Szczepanski (2013) lyfter i en artikel fram och analyserar pedagogernas föreställningar av lärmiljöer ur ett utomhuspedagogiskt perspektiv. Studien baseras på semistrukturerade intervjuer med 19 utbildade lärare, alla med undervisningserfarenhet. Av dessa 19 lärare är 13 kvinnor och sex män. Tretton arbetar som lärare, fem som skolledare och en som skolpolitiker. Åldersspannet på intervjupersonerna är 30–64 år. Undersökningen sker i en sydsvensk kommun under 2008/2009 där fokus ligger på en F-6 skola med ca 250 elever. Sammanställningen visar på kunskapsbrist hos pedagoger gällande utomhusundervisning, vilket ofta leder till avståndstagande och då till förmån för teoretiska undervisningsformer (Szczepanski, 2013). Studien presenterar lärarnas syn på platsens betydelse för lärande och undervisning ur ett rums-, kunskaps-, miljö- och tidsperspektiv. Szczepanski (2013) belyser fördelen med det sinnliga lärandet vilket leder till en ökad förståelse för eleverna. Kunskapsbrist hos pedagogerna kan leda till att eleverna inte ges möjlighet att lära genom utomhuspedagogik.

Haglund (2018) lyfter i sin narrativa artikel *Men dom flesta har en liknande situation* bristen på resurser och omgivningens begränsningar. Staten via styrdokument lyfter idag fram fritidshemmet som en viktig del i skolsystemet och poängterar vikten av kvalitativ verksamhet. Trots det antyder Skolinspektionen (2010, 2018) att det föreligger en viss problematik i möjligheterna att utföra uppdraget. Antalet fritidshem minskar medan elevantalet ökar markant. Haglund vill med sin artikel komplettera befintlig statistik med en etnografiskt inspirerad studie som i större utsträckning ger en vardagsbeskrivning av verksamhetens förutsättningar. Studien visar bland annat på svårigheter i att bemanna fritidshem med utbildad personal, vilket leder till problematik med att utföra det pedagogiska uppdraget tillfredsställande. Utbildad personal anses ha små möjligheter att axla ansvaret för att driva verksamheten framåt, ett ansvar som läggs på den utbildade personalen. En övermäktig uppgift då utvecklingen av fritidshemsverksamhet, i enlighet med styrdokumentet, knappast kan genomföras på egen hand.

Lager (2020) utförde en etnografisk studie i tolv olika fritidshem med olika yttre förutsättningar i syfte att undersöka vilka möjligheter och omöjligheter eleverna erbjuds i fritidshemmets olika utrymmen. Studien utgick ifrån undersökningsfrågor kring vilka förutsättningar fritidshemmen behöver, samt hur fritidshemmets särart sammanstrålar med elevernas egen agenda. Studien genomfördes med observationer, analys av dessa samt teoretisering av den empiriska datan. Det genomfördes även enskilda intervjuer samt gruppintervjuer med personalen som hade en akademisk bakgrund och utbildning för att undervisa i fritidshem. Lager kommer i sin artikel fram till att en stabil personalgrupp, ändamålsenliga lokaler, tillgängligt material av olika sorter, pedagoger med lärarutbildning samt tid för planering och förberedelser är viktiga beståndsdelar i fritidshemmets möjligheter att skapa sociala relationer och en bra verksamhet. Sociala relationer tillsammans med strukturella och organisatoriska aspekter formar dagens fritidshem.

Miljö och organisation

Jane Brodin, professor i barn- och ungdomsvetenskap, publicerade 2011 en artikel i *Socialmedicinska tidskrift* baserad på forskning och teorier gällande utomhuspedagogikens stöd till lärande och inkludering. Brodins artikel grundar sig i EU-projektet *Learning in motion* som har fokus på barn och vuxna med intellektuella funktionsnedsättningar. Studierna inkluderar barn i åldrarna 0–18 år samt unga vuxna mellan 18–25 år. Syftet med projektet var att undersöka om, och i så fall hur, utomhusaktiviteter ger fysisk och sensorisk stimulering. Artikeln baseras på det treåriga EU-projektet *Learning in motion* och studien genomfördes med hjälp av intervjuer av personer med intellektuell funktionsnedsättning, enkäter skickade till kommuner samt två litteraturstudier. Studien genomfördes i fem länder: Sverige, Finland, Lettland, Tyskland och Grekland under 2004.

En slutsats från Brodins (2011) studie visar på att inkludering fungerar oftast bättre utomhus då en känsla av frihet infinner sig, prestationskrav avtar något och lärandet förstärks av konkret verklighet. Deltagarnas välbefinnande och livskvalité ökar och vistelsen i naturen stimulerar till ökat lärande och social inkludering. Brodin menar att naturen är en plats för egna reflektioner och upptäckter samt att det individuella lärandet ökar i kontrast till lärandet i klassrumsmiljö. Detta för att det inte finns väggar som begränsar det som kan undersökas, läras och betraktas. Brodin visar också på att inkluderingen i grupp fungerar bättre utomhus då det inte är en konkurrenssituation eller tävlande i naturen utan ett sinnligt lärande.

År 2015 publicerar Szczepanski ytterligare en artikel gällande platsens betydelse, denna gång tillsammans med forskarkollegan Per Andersson. Artikeln utgår från frågan: Vad uppfattas platsen betyda för lärande och undervisning i ett utomhuspedagogiskt perspektiv? Studien utfördes som ett komplement till en tidigare studie av Szczepanski (2013). Szczepanski och Anderssons (2015) studie baseras på intervjuer med 15 professorer med någon form av koppling till lärarutbildning på sin högskola eller universitet. Studien pågick mellan 2010–2013 och genomfördes med hjälp av semistrukturerade intervjuer. Frågorna som låg till grund för materialet inriktade sig på synen på utomhuspedagogik, relationen till naturen, platsens inverkan på lärande, centrala kunskapsbegrepp samt hållbar utveckling. Den teoretiska utgångspunkten var att upplevelsen av landskapet förväntas öka och stärka de sinnliga upplevelserna. Studien påvisar också att kombinationen av traditionell undervisning inomhus och utomhuspedagogik ger eleverna ett bredare inlärningsfält då teori och praktik varvas samt att verklighetsanknytningen i den teoretiska undervisningen blir tydligare för eleverna.

Resultatet av intervjuerna visade sammanfattningsvis på att platsen för lärande i ett utomhusperspektiv ger eleverna möjlighet att: skapa sammanhang och mening, utveckla sitt lärande genom sinnlig interaktion, skapa relation till såväl naturen som kamrater, öka kunskapen i specifika ämnen och utveckla förståelsen för miljön för att i ett vidare perspektiv förstå begreppet hållbar utveckling (Szczepanski & Andersson, 2015). I jämförelsen mellan skollärare och professorer framkom det att lärare i större utsträckning sätter fokus på det praktiska genomförandet medan professorerna i högre grad fokuserar på de teoretiska kunskaperna. Szczepanski och Anderssons (2015) artikel berör utomhuspedagogikens möjlighet till inkludering, kunskapsinläring och hur platsen i sig kan påverka lärandet.

Faskunger, Szczepanski och Åkerblom (2018) menar dels att lärande kopplat till utomhuspedagogik är positivt för barns hälsa, motivation och att kreativitet ökar av regelbunden vistelse i naturlandskap, dels att naturkontakt utvecklar en ökad förståelse om naturvård, miljövård och individens livsmiljö generellt. Samma artikel gör gällande att det krävs mer forskning där effekter och effektivitet utvärderas via longitudinella studier där fokus på effekterna av utomhusundervisning i förhållande till betyg, närvaro och andra skolprestationer redovisas. Detta för att ytterligare kunna styrka kunskapen om utomhuspedagogikens betydelse för lärande, hälsa och välbefinnande.

Didaktiskt förhållningssätt

Jonsson (2017) utförde 2015 en studie om elevers sociala lärande på fritidshemmen. Studien (Jonsson, 2017) genomfördes med gruppintervjuer av fritidshemspersonal med sammanlagt 21 deltagare. Utbildningsbakgrunden varierade och både kvinnor och män deltog i studien där utgångspunkten var att undersöka vilka förmågor som är betydelsefulla för fritidshemmets arbete med elevers sociala lärande. Resultatet av studien (Jonsson, 2017) visade att fritidspersonalen ansåg att fyra egenskaper var viktiga för elevernas sociala lärande. *Trygghet*, både i gruppen och i sig själv, ansågs vara grundläggande för elevernas utvecklande av social förmåga. Den *empatiska förmågan* lyfts också fram som en grund för elevernas sociala lärande. Vidare visar resultatet av studien att *kommunikationsförmågan* är central samt att eleverna tar *ansvar* för sitt eget agerande och även för sina relationer till övriga individer på fritidshemmet.

Lager (2020) beskriver olika fritidshem och deras förhållningssätt. För de mest framgångsrika fritidshemmen, där personalen till största del är utbildad, är pedagogerna aktiva, stöttande, utmanande och interagerar med eleverna. Eleverna utmanas och stöttas i att hitta nya vänner och prova på nya, utmanande aktiviteter.

Intresse och engagemang

Shume och Blatt (2019) utgår från ett sociokulturellt perspektiv när de undersöker deltagarnas uppfattningar, då med fokus på deltagarnas ungdomsupplevelser i naturen och avsikten att föra erfarenheterna vidare. De undersöker även eventuella hinder deltagarna kan uppleva med att bedriva undervisning utomhus. Undersökningen gjordes med en kvalitativ metod där 95 lärarstudenter fick svara på enkäter med öppna frågor och uppföljande semistrukturerade intervjuer gjordes med åtta av deltagarna. Undersökningens deltagare studerade på ett universitet i den amerikanska mellanvästern och var i en ålder mellan 20 och 32 år.

Shume och Blatt (2019) visar i sin studie att deltagarnas egna naturupplevelser i barndomen har stor inverkan på deras intentioner att bedriva utomhuspedagogisk verksamhet med sina framtida elever. Majoriteten av undersökningens deltagare framhävde att de ser naturen som en inspirerande plats, möjligheter till naturligt lärande samt att känslan av lugn infinner sig där. Deltagarna lyfter även sina tankar om den tekniska utvecklingens negativa inverkan på dagens elever när det gäller möjligheter och intresse att vistas utomhus i naturen då med undermeningen att utomhuspedagogik är viktigt att bedriva.

De hinder som deltagarna upplevde vid att bedriva utomhuspedagogik var, enligt studien (Shume & Blatt, 2019), logistikproblem, förväntat motstånd och funderingar i förhållande till läroplanen. De logistiska problemen framkom som skolpolicyer, vädermässiga hinder, elevernas säkerhet, kostnader, begränsad tillgång till naturområden samt den tid och kraft som krävs för att planera och bedriva en god pedagogik utomhus. Motståndet som förväntas presenteras både som motstånd från skolledningen, kopplat till kostnad och säkerhet, samt motstånd från såväl vårdnadshavare som elever. Studien framhäver också deltagarnas oro för läroplanens redan höga krav där traditionell klassrumspedagogik ges företräde. Enligt tidigare nämnda studier av Lager (2020) och Haglund (2018) krävs en akademisk kompetens för att uppnå ovannämnda krav.

Sammanfattning

Utomhuspedagogisk verksamhet är en undervisningsform som enligt redovisade studier stärker elevernas relationsskapande och ger dem möjlighet att använda alla sina sinnen i lärandet (Brodin, 2011). Då fritidshemmet i sin undervisning ska fokusera mer på gruppnivå än skolans verksamhet så får det sociala lärandet ett större utrymme där eleverna lär tillsammans och utvecklar sin förmåga att skapa och bibehålla vänskapliga kontakter (Jonsson, 2017).

Platsens betydelse för lärandet är också av stark betydelse när en pedagogisk planering ska utformas (Szczepanski, 2013; Szczepanski & Andersson, 2015). En klassrumsmiljö kan i många fall begränsa lärandet. De fysiska väggarna avgränsar det som kan upptäckas och ses (Brodin, 2011). I en utomhusmiljö skådas helheten och ger eleverna en möjlighet att använda alla sina sinnen i införskaffandet av nya kunskaper (Szczepanski, 2013). Lärarens egna naturupplevelser ligger till grund för intentionen att bedriva utomhuspedagogik men upplevda hinder utifrån kan verka hämmande på denna typ av pedagogik (Shume & Blatt, 2019).

Studierna påvisar fördelarna med att bedriva en utomhuspedagogisk verksamhet där eleverna ges möjlighet att lära i stunden och själva utforska och beskåda sin omgivning. Detta leder enligt Brodin (2011) till en större förståelse och ett fördjupat lärande. Utomhuspedagogisk verksamhet är således ett positivt inslag i elevernas lärande. Szczepanski (2013), Shume och Blatt (2019), Lager (2020) och Haglund (2018) påvisar alla nödvändigheten av akademisk utbildning och fortbildning för pedagogerna. Bristande kunskap och bekvämlighet leder till att traditionell klassrumsundervisning prioriteras framför utomhuspedagogik.

I nästa kapitel beskrivs de vetenskapsteorier studien utgår ifrån samt dess centrala begrepp.

TEORETISKT RAMVERK

Följande kapitel presenterar det teoretiska ramverk studien utgick ifrån samt dess centrala begrepp. Läroplanen (Skolverket, 2022) påpekar att undervisningen i fritidshemmet till stor del ska ske på gruppnivå, vara situationsstyrt, upplevelseorienterat och grunda sig i elevernas egna intressen och behov. Då eleverna i fritidshemmet lär genom lek och rörelse utgick vi, i denna studie, från den sociokulturella lärandeteorin, med hänsyn till ramfaktorteoris variabler, där lärandet anses vara en social företeelse och individerna lär tillsammans med, och med hjälp av, andra personer. Avsnittet tar upp den sociokulturella teorins mest framträdande förespråkare, Lev Vygotskij, och hans teser om lärande samt en redogörelse av ramfaktorteorin. Avsnittet redogör även för hur det sociokulturella perspektivet har påverkat och implementerats i den svenska skolan. Avslutningsvis beskrivs Vygotskijs tre mest centrala begrepp, *den proximala utvecklingszonen*, *Scaffolding* och *mediering*.

Ramfaktorteorin

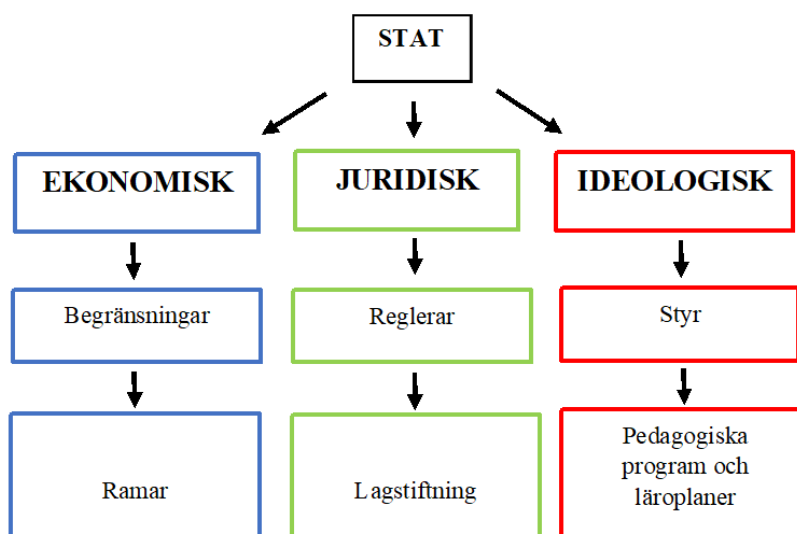
Ramfaktorteorin utvecklades till en början av Urban Dahllöf (Dahllöf, 1967) för att sedan utvecklas vidare av Ulf P. Lundgren (Lundgren, 1999). Den uppstod för att beskriva förhållandet mellan utbildningsorganisatoriska ramar och de processer som sker i undervisningen. Lundgrens utvecklade modell har till syfte att studera relationen mellan resultat, undervisningsförlopp och yttre begränsade betingelser (Linde, 2012). Teorin grundar sig i tanken att det finns externa faktorer som påverkar undervisningens gestaltning, faktorer som står utanför lärarens direkta kontroll. Dessa faktorer i kombination med de ramar de ger upphov till skapar olika undervisnings- och lärandesituationer. Dahllöf och Lundgren menar att all undervisning grundar sig i ramar, ramar som kan möjliggöra eller omöjliggöra i undervisningsprocessen. Med hjälp av ramfaktorteorin menar Dahlberg et al., (1991) att hela undervisningsprocessen och dess utfall går att undersöka, inte enbart mål och resultat. Möjlighet ges att studera verksamhetens mål, förutsättningar (ramar), process och resultat.

Figur 1: Modell över ramfaktorteorin (Dahlberg et al., 1991, s.28)

För förståelse i utfallet behöver utgångspunkten ligga i de ramar som styr undervisningen, verksamheten och dess utformning. Dessa *yttre ramar* går enligt Holmberg (2015) att dela in i tre olika delar; ekonomiska, juridiska och ideologiska ramar. De ekonomiska ramarna i form av politik och statsbidrag styr utformning, utemiljö, antal pedagoger, barngruppens storlek, material samt pedagogernas utbildningsnivå. Styrdokument, bestämmelser, regler och resurser faller under de juridiska ramarna och de ideologiska ramarna innefattar stödmaterial, utbildning samt lokala arbetsplaner (Dahlberg et al., 1991).

Figur 2: Styrssystem (Dahlberg et al., 1991 s. 44)

Utöver de yttre ramarna finns de *inre ramarna* som ligger inom lärarens kontroll. Dessa påverkar undervisningsprocessen och resultatet utifrån pedagogens förhållningssätt, (normer), intresse, kunskaper och intentioner (Lindblad, Linde & Naeslund, 1999). Samtliga av ovan nämnda ramar ligger till grund för lärarens planering om hur undervisningen läggs upp. Ett exempel kan vara undervisning i utomhusmiljö där elevgruppens sammansättning, elevantal, personaltäthet och material påverkar lärandet och resultatet av undervisningen.

Sociokulturell teori

Lev Vygotskij (1896–1934), den främsta företrädaren för den sociokulturella teorin, anser att den mänskliga utvecklingen beror på sociala, historiska och kulturella kontexter (Svensson, 2009). Inläringen sker inte individuellt utan omgivningen påverkar lärandet. För Vygotskij spelade språket, sammanhanget och den sociala interaktionen en viktig roll när individen skapar sin uppfattning om världen (Jensen, 2016). Han ansåg att människan föds med en social förmåga som är till hjälp under utvecklingen.

Lärandet är en social företeelse inom den sociokulturella teorin, där människor lär av varandra för att senare bearbeta information och kunskaper inom sig själv (Norheden, 2015; Vygotskij, 1934). Pihlgren (2017) påvisar likaså att lärandet sker i samspel med andra där individen genom interaktion tar till sig kunskaper för att senare konstruera en bild av sig själv och dennes omgivning. Strandberg (2010) menar, likt Pihlgren, att teorin utgår från att lärandet sker i sociala samspel men också med olika medierande redskap. Med hjälp av dessa redskap såsom tidigare uppkomna begrepp, erfarenheter och kunskaper ökar vår möjlighet till förståelse (Jakobsson, 2012). Dessa tidigare kända artefakter upplevs trigga och driva tänkandet framåt som ett led i kunskapsutvecklingen. Lärandet sker enligt Björkvall och Engblom (2010) i en viss ordning där första steget behöver uppnås innan nästa är görbart. Detta innebär att lärandet är kontextualiserat.

Under 1990-talet tog den svenska skolan sig an Vygotskijs sociokulturella teorier, då med fokus på att lärande och utveckling sker på flera plan (Andersson, 2020). Även Vygotskijs teorier om den proximala utvecklingszonen togs i beaktning. Eleverna utmanades i sitt tänkande för att få möjlighet till utveckling inför näst steg i kunskapsutvecklingen. Utmaningen ska då vara av lagom svår karaktär där den vuxne kan utgöra ett stöd för eleven, även kallat scaffolding (Hwang & Nilsson, 2019).

I kommande avsnitt lyfts Lev Vygotskijs centrala begrepp; proximal utvecklingszon, scaffolding och mediering. Följande begrepp kommer att återkomma och användas vidare i studien.

Den proximala utvecklingszonen

Den nuvarande utvecklingszonen står för det som barnet är kapabelt att göra just nu medan den proximala utvecklingszonen i nuläget är något för svårt för barnet (Hwang & Nilsson, 2019). Cole, John-Steiner, Scribner och Souberman (1978) förklarar den proximala utvecklingszonen med hjälp av Vygotskijs tidigare arbete som "It is the distance between the actual developmental level as determined by independent problem solving and the level of potential development as determined through problem solving under adult guidance or in collaboration with more capable peers" (s. 86). Ovanstående citat förklarar att den proximala utvecklingszonen utgör avståndet mellan den faktiska utvecklingsnivån och den potentiella utvecklingen som kan erhållas genom en vuxens vägledning eller i samarbete med kapabla kamrater.

Med hjälp av människor barnet förlitar sig på kan hen ta nästa steg i sin utveckling, ett steg in i den proximala utvecklingszonen (Hwang & Nilsson, 2019; Jensen, 2016; Jensen 2013). Jensen (2013) hänvisar även till Vygotskijs påstående att barnet använder leken för att testa sig fram i sin utveckling. Vidare menar Jensen (2016) att små steg är att föredra i utvecklingen och att lära tillsammans med någon som är förhållandevis jämbördig i sin nuvarande utveckling.

Scaffolding

Scaffold kommer av det engelska ordet för byggnadsställning. Vygotskij menar att barnet behöver stöttning och hjälp för att klara av att ta sig till den proximala zonen (Hwang & Nilsson, 2019). Stöttningen den vuxne ska bistå med är att ställa frågor, väcka intresse och hjälpa barnet att hantera frustration utan att presentera lösningen. Utmaningen ska upplevas realiserbar och genom egen ansträngning samt stöttning av en mer erfaren person bör målet gå att nås.

Mediering

Enligt Vygotskijs teorier är barnets utvecklingsmöjligheter beroende av att det finns en social kontakt som förmedlar information och kunskap (mediering) i dess upplevelser med omgivningen (Melander, 2013). Genom våra sociala och kulturella kontakter skapar vi oss kunskaper och förståelse för vår omgivning. Skolundervisning kan ses som en typ av mediering, då tillsammans med böcker och andra människor.

METOD

I detta kapitel lyfts valet av kvantitativ metod samt en kort beskrivning av både den kvalitativa och kvantitativa metoden. Vidare ges också en motivation till varför digital enkät användes för studiens genomförande. Därefter följer ett avsnitt med en mer specificerad beskrivning av aspekter att ha i åtanke vid framställning av enkät samt förtydligande av insamlingsmetoden av det empiriska materialet. Vidare beskrivs studiens urval, genomförande och process för att sedan övergå i analysmetod och bearbetning av material. Trovärdigheten och kvalitén i studien belyses med hjälp av begreppen reliabilitet och validitet samt hur det fungerat under studiens gång. Slutligen presenteras de forskningsetiska principerna samt hur hänsyn tagits till dessa under arbetets gång.

Metodval

I den kvantitativa metoden tar undersökaren hjälp av matematiken i form av statistik och siffror för att erhålla data. Ett annat sätt att benämna kvantiteten är en typ av beräkning, en mängd som exempelvis antal, vikt, längd, ålder osv. Den kvalitativa metoden inriktar sig istället på intervjusamtal och observationsanteckningar vid insamling av data. En stor skillnad mellan de båda metoderna är tillvägagångssättet för att nå det empiriska materialet. I den kvalitativa metoden kommer forskaren oftast närmre sina informanter och det finns en flexibilitet i forskningsprocessen. Den kvantitativa metoden har möjlighet att nå ut till en bredare population men riskerar också att tappa många deltagare då informanterna kan ha svårt att knyta an till projektet (Ahrne & Svensson, 2015).

Vår studie är baserad på den kvantitativa metoden med enkät där svaren gavs utifrån förutbestämda variabler. Genom den valda metoden nåddes en bredare population och på så vis ökades det empiriska materialet (Ahrne & Svensson, 2015). Den kvantitativa metoden undersökte i vilken omfattning utomhuspedagogiken använts i fritidshem samt gav oss en insyn i deltagarnas erfarenheter och kunskaper inom ämnet. Med den kvantitativa studien fick deltagarna själva möjligheten att välja tid och plats för deras deltagande. Detta ledde till att forskarnas påverkan på informanten varit minimal. Med denna kunskap ansåg vi att den kvantitativa modellen passade bättre för studiens syfte.

Enkät som datainsamlingsmetod

Med enkät som datainsamlingsmetod ville vi ta reda på med vilken frekvens utomhuspedagogisk verksamhet i fritidshem bedrivs samt belysa ramfaktorer som påverkar utomhuspedagogisk undervisning i fritidshem. Vid framställningen av enkäten var noggrannheten viktig där utformandet av frågorna på ett tydligt sätt skulle motsvara syftet med undersökningen (Trost & Hultåker, 2016). För att få ett så korrekt svar som möjligt på frågorna var tydligheten i frågeställningarna av stor vikt. Då resultatet i undersökningen inte hade huvudfokus på pedagogernas egna upplevelser eller tolkningar valdes den kvalitativa metoden med intervju bort. Istället valdes den kvantitativa metoden eftersom studien strävade efter att få fram undervisningsfaktorer och belysa resultat mätbart i siffror och statistik (Ahrne & Svensson, 2016). Studien genomfördes med webbenkäter då det var en passande datainsamlingsmetod för den valda metoden. Enkäten var uppdelad i två delar där första delen var demografiska frågor och den andra delen fokuserade på respondentens arbetsplats.

Urval

Studien riktade sig till population inom fritidshemmen i Hallands län där vi är verksamma. Detta med ett strategiskt urval av pedagoger verksamma i fritidshemmet. Med strategiskt urval menas att deltagarna handplockats utifrån bestämda kriterier, i detta fall yrkeskategori (Trost & Hultåker, 2016). Representativiteten ökar då informanterna är representativa för denna studies undersökningssyfte. Vi riktade oss till såväl utbildade fritidslärare och fritidspedagoger som outbildade med anställning inom fritidshem. Vi riktade oss mot pedagoger verksamma inom fritidshemsavdelningar för årskurserna F-3. Enkäten skickades till skolor inom varje halländsk kommun. Detta för att få en spridning i länet och bredda informationsinhämtningen. Förhoppningen var en svarsfrekvens beräknad på den enskilda kommunens invånarantal i förhållande till det totala invånarantalet i Halland (se bilaga 1 för beräkning och utfall). Vid bristande svarsfrekvens skickades enkäten ut till ytterligare skolor inom den kommun fler svar önskades.

70 svar erhöles där det stora flertalet (ca 98 %) innehade någon form av pedagogisk utbildning. De respondenter som var utbildade lärare mot fritidshem utgjorde mer än hälften av respondentantalet (ca 56 %). Respondenterna representerar åldersspannet 18–66+ år med en övervikt på åldersspannet 30–53 år (62 %). Vid redovisning av arbetslivserfarenhet i fritidshemsverksamhet uppgav 10% av respondenterna att de arbetat mindre än ett år i fritidshem. 19 % procent hade en arbetslivserfarenhet av 2–5 år, 24 % i spannet 6–10 år, 11 % har arbetat i 11–15 år och 36 % har arbetat i 16 år eller mer. (Se bilaga 2 för utförliga cirkeldiagram.)

Genomförande

Tidigt i studien bestämdes att arbetet skulle genomföras utefter en kvantitativ metod och därmed en enkätundersökning. Detta då vi ville uppnå ett resultat mätbart i statistik och siffror för att få fram hur många skolor i Hallands län som frekvent använder sig av utomhuspedagogik. Frågor till enkäten formulerades med eftertanke på en koppling till studiens syfte och frågeställningar. Frågorna bearbetades utefter arbetets gång och landade i en enkät med hög validitet (bilaga 3).

Tabell 1: Visar enkätens utformning samt antal erhållna svar.

<i>Enkätfråga nummer</i>	<i>Frågekategori</i>	<i>Obligatorisk fråga</i>	<i>Antal svar</i>
1	Ett val	Ja	70
2	Ett val	Ja	70
3	Ett val	Ja	70
4	Ett val	Ja	70
5	Ett val	Ja	70
6	Ett val	Ja	70
7	Flera val (fritext)	Ja (Nej)	222 (var av 6 fritext)
8	Ett val	Ja	70
9	Ett val	Ja	70
10	Flera val (fritext)	Ja (Nej)	135
11	Ett val (fritext)	Ja (Nej)	70 (var av 3 fritext)
12	Flera val (fritext)	Ja (Nej)	135 (var av 1 fritext)
13	Ett val	Ja	70
14	Ett val	Ja	70

Enkäten bestod av två delar, en del med demografiska frågor och en del som fokuserade på respondentens arbetsplats. Fråga 1–5 handlade om respondenternas ålder, erfarenhet, utbildning samt verksamhetskommun. Fråga 6–13 handlade om respondentens eget samt kollegors intresse för utomhuspedagogik och förutsättningar, miljöer och kunskap för att utöva ämnet. Frågorna behandlar även i vilken utsträckning utomhuspedagogik bedrivs samt vilket lärande som anses vara mest centralt vid utevistelse. Frågorna är delvis utformade utifrån ramfaktorteori där fråga 2, 3, 4, 6, 7 och 12 är yttre faktorer och fråga 13 och 14 är inre faktorer. Fråga 10 och 11 grundar sig i det sociokulturella perspektivet där frågorna utformades för att ge en inblick i vad respondenten ansåg vara mest centralt i elevers utveckling utifrån de centrala begreppen och vad som är viktigast i elevens utomhuspedagogiska lärande.

Därefter skrevs en kort informativ inledning till enkäten där respondenterna fick bakgrundsinformation gällande enkätens skapare, syftet med enkäten, antal frågor samt dess ungefärliga svarstid. Vidare arbetades ett informationsbrev fram vars syfte var att informera eventuella distributörer och respondenter om enkätens utgångspunkt, uppbyggnad, forskningsetiska principer och konfidentialitet (bilaga 4).

Vi använde oss av en webbenkät (Trost & Hultåker, 2016) skapad i programmet SUNET survey. När enkäten stod färdig gjordes en teststudie, en så kallad pilotstudie, där enkäten sändes ut till två individer med passande urvalskriterier. Detta för att skapa en möjlighet att prova enkäten och få återkoppling innan massutskick. Efter återkoppling diskuterades kritiken och en fråga formulerades om för förtydligande. Enkätlänk tillsammans med informationsbrevet skickades sedan till administratörer, rektorer samt de fritidsamordnare som fanns på valda skolor inom länet, som i sin tur distribuerade enkäten vidare till berörda deltagare. Enligt Trost och Hultåker (2016), visar detta att det är ett strategiskt urval av deltagare då vi vänt oss till personal som arbetar i fritidshemmet. Urvalet skedde också, till viss del, på bekvämlighetsgrund då vi vänt oss till kollegor och kontakter inom yrket i Hallands län. Genom att gå via administratörerna, rektorer och fritidsamordnare fick vi en stor svarsfrekvens samt att användandet av SUNET gav en snabb och direkt återkoppling. Vi hade en önskan om att få in 100 enkätsvar spridda över länet. Detta för att ha tillräckligt mycket data för arbetet i analysfasen. Enkäten skickades ut med en svarsmöjlighet på tio dagar, med möjlighet till förlängning ytterligare fyra dagar.

Under studien har arbetet planerats, genomförts och fördelats lika mellan oss båda. De skriftliga delarna har fördelats för att sedan diskuteras och gås igenom av båda parter. Resultatdelen med analys samt diskussionsdelen skrevs gemensamt från start. Kontinuerligt har skrivprocessen bearbetats, korrigerats och tillsammans fastställts för slutgiltigt resultat.

Analys och bearbetning

Vid genomgång och analys av svarsmaterialet från enkätstudien presenterades svaren i siffror i programmet Sunet survey. Dessa siffror överfördes till tabeller, stapel- och cirkeldiagram där svaren visas på ett visuellt och lättöverskådligt sätt. Den kvantitativa empirin redovisas för att belysa fritidshemmet ur ett sociokulturellt perspektiv samt de ramfaktorer som påverkar utomhuspedagogisk undervisning i fritidshem.

Efter att enkäten stängts sammanställdes allt empiriskt material i programmet SPSS. Där framställdes tabeller över varje fråga som sedan överfördes till programmet Word där procentsats, stapel- och cirkeldiagram skapades. Enkätfrågorna sorterades in efter gemensamma teman (Jepson Wigg, 2019). Dessa var utomhuspedagogisk frekvens, intresse och engagemang, kompetens och didaktiskt förhållningssätt. Empirin kodades och sorterades in i teman utefter studiens syftesbeskrivning med tillhörande teorier. Detta för att skapa ordning i analysen och därefter underlättades arbetet med att bryta ner och argumentera för svaren av studiens frågeställningar (Rennstam & Wästerfors, 2015). Empirin reducerades också något då vissa frågor upplevdes ha en mer sekundär betydelse för fortsatt analys- och resultatarbetet.

Reliabilitet och validitet

I kvantitativ forskning väger reliabiliteten och validiteten stort. Med reliabilitet menas tillförlitligheten och med validitet syftas det på giltighet (Trost & Hultåker, 2016). För ökad reliabilitet och validitet i studien har vi bland annat använt oss av peer reviewed artiklar hämtade från pålitliga plattformar såsom Primo, Diva Portalen och Swepub, samt varit tydliga och informativa med våra referenser.

För en ökad förståelse kan begreppet reliabilitet punktas ner i fyra komponenter; kongruens, precision, objektivitet och konstans. Kongruens är betydelsefull vid enkätundersökningar då det handlar om att liknande, om inte identiska, frågor ställs för att kunna mäta samma sak. Precisionen beror på informantens sätt att registrera svar/kryss i enkäten. Formulärets utformning är här viktig, ju lättare att fylla i svar, desto högre precision. Objektiviteten handlar om registreringen av informationen där likhet i registreringen höjer objektiviteten. Konstans handlar om exempelvis tidsaspekt, attityd, rumsuppfattning eller dagsform. Det vill säga olika aspekter som kan påverka informantens sätt att svara. Med begreppet validitet menas att frågan skall mäta det faktiska avseendet. Alltså hur väl mäter enkätfrågorna det som faktiskt vill undersökas. Det är viktigt att frågorna anpassas utefter undersökningens syfte och att svarsalternativen samt frågorna byggs upp på så vis att de är lätta för mottagaren att förstå (Trost & Hultåker, 2016).

Gällande reliabilitetens fyra komponenter (Trost & Hultåker, 2016) nåddes en hög trovärdighet i kongruens, precision och objektivitet. Konstansen gick inte att kontrollera i detta val av metod. Detta på grund av flertalet olika variabler, exempelvis såsom bakgrunds-, plats- och påverkansvariabler. Hög kongruens uppnåddes genom användandet av en och samma enkät och därmed samma frågor till samtliga. Precisionen ökade genom att enkäten är välformulerad och lättförståelig. Slutligen blev objektiviteten hög då svaren registrerades via ett skyddat datorprogram och därmed var opåverkad från yttre faktorer.

Etik

Individskyddet i forskning kan underställas i fyra huvudkrav. Dessa krav är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet, 2002).

Informationskravet innebär att informanterna i undersökningen har rätt att få information om att deras medverkan är frivillig och kan avbrytas närhelst informanten önskar. Information ska också framföras att uppgifterna behandlas enbart i forskningssyfte (Vetenskapsrådet, 2002). När enkätundersökningen skickades ut till önskade deltagare erhöles även ett informationsbrev om studiens syfte, att medverkan skedde på frivillig basis samt att de hade rätten att avbryta studien när och om så önskats fram tills enkäten var inskickad.

Samtyckeskravet innebär att deltagarna ska, enligt Vetenskapsrådet (2002), ha möjlighet att ge sitt samtycke till deltagandet i undersökningen innan den utförs. Då undersökningen skedde via digitala enkät lämnade informanten sitt samtycke genom att välja att delta i undersökningen. Det framgick även av det digitala utskicket att deltagandet var frivilligt fram tills dess att deltagaren skickat in enkäten och svaren registrerats och kan ej återtas.

Konfidentialitetskravet innebär att information om deltagarnas identitet inte kan nås av obehöriga personer. Kopplingen mellan respondenterna och deras svar ska förvaras på ett sådant sätt att utomstående personer inte kan komma åt dem (Vetenskapsrådet, 2002). Då undersökningen var digital lämnades svaren anonymt. Ingen koppling mellan person och svar kan således framgå av studien.

Med nyttjandekravet menas att uppgifter insamlade för forskning enbart får användas i detta syfte (Vetenskapsrådet, 2002). Det får inte användas kommersiellt eller för annat bruk. Materialet som samlats in för denna studie användes enbart för studiens syfte och makuleras efter användning.

Enkätstudien genomfördes anonymt där enskilda svar inte kan komma att kopplas samman med individen. Frågorna var formulerade så att ingen koppling heller kunde ske mellan individ och arbetsplats. I forskningssynpunkt kan det medföra svårigheter om kompletterande svar skulle behövas. Informanterna i undersökningen deltog av egen fri vilja och kunde välja att avstå sitt deltagande, alternativt att avbryta sin medverkan (Vetenskapsrådet, 2017).

Under bedömning av uppsatsen kan enkätmaterial granskas men när studien är godkänd och betygen är satta raderas allt empiriskt material. Då medverkan i enkätundersökningen skedde på frivillig och anonym basis har heller inga personuppgifter i enlighet med GDPR samlats in och registrerats (SFS 2018:218).

Följande kapitel presenterar det resultat som vi kunnat urskilja genom analys av det insamlade empiriska materialet. Resultatet redovisas i form av tabeller, stapel- och cirkeldiagram.

RESULTAT

Syftet med studien är att undersöka i vilken omfattning personal i fritidshem i Hallands län arbetar med utomhuspedagogisk undervisning, samt belysa de ramfaktorer som påverkar utomhuspedagogisk undervisning i fritidshem. Nedan presenteras det resultat som framkommit utifrån webbenkäten där studiens syfte och frågeställningar besvarats. Svaramaterialet från respondenterna har analyserats och redovisas i form av stapeldiagram, cirkeldiagram och tabeller.

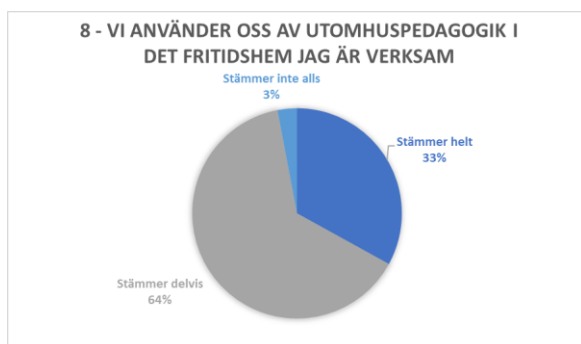
Sammanställning

Nedan följer en sammanställning av frågor från enkätundersökningen. Det var totalt 70 respondenter som deltog, frågekategorierna var ett- eller flervalsfrågor och samtliga frågor var obligatoriska. Enkäten finns i sin helhet i bilaga 2.

Utomhuspedagogisk frekvens i fritidshem

Undersökningen visar att fritidshemmen i Hallands län använder sig av utomhuspedagogik i stor utsträckning (se diagram nedan). På den direkta frågan om utomhuspedagogik bedrivs på respondentens arbetsplats svarade ca 97 procent av deltagarna att påståendet stämmer helt alternativt stämmer delvis.

Figur 3: Visar pedagogens tillämpning av utomhuspedagogik på dennes arbetsplats.

Utomhuspedagogisk verksamhet på fritidshemmen i Hallands län sker till största delen med en frekvens av en gång i veckan (61,4 %) eller varje dag (17,1 %). 4,3 procent av respondenterna svarade att utomhuspedagogik inte används alls i deras verksamhet.

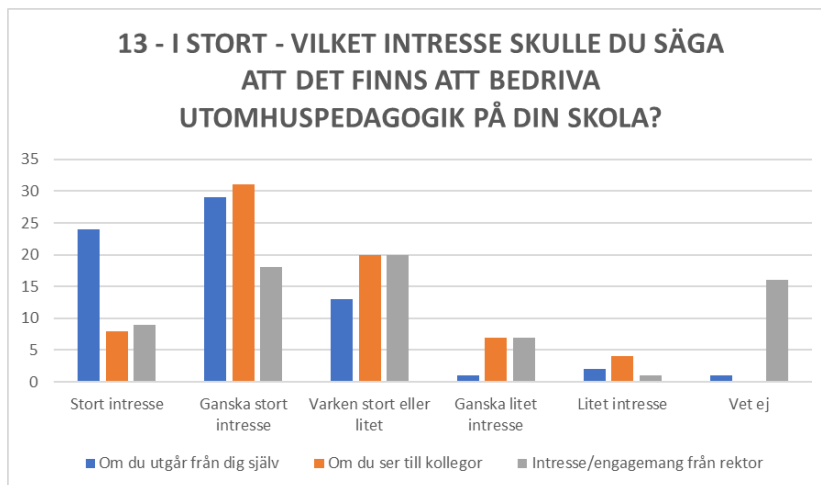
Figur 4: Visar frekvensen av utomhuspedagogisk verksamhet i fritidshem.

Intresse och engagemang

Intresset (inre ramfaktor) för utomhuspedagogik visade sig i undersökningen vara stort eller ganska stort. När respondenterna ombads se till sitt eget intresse visade det sig att sammanlagt 76 procent ansåg sig ha ett stort eller ganska stort intresse för att bedriva utomhuspedagogik. Vid uppskattning om kollegors uppfattning kring utomhuspedagogik visar det sig att ungefär hälften (56 %) har ett stort eller ganska stort intresse. Däremot bedömdes det att bara 37 procent av rektorerna hade ett stort eller ganska stort intresse för utomhuspedagogik. Dock angav 23 procent av respondenterna att de inte visste hur rektorns inställning till ämnet var.

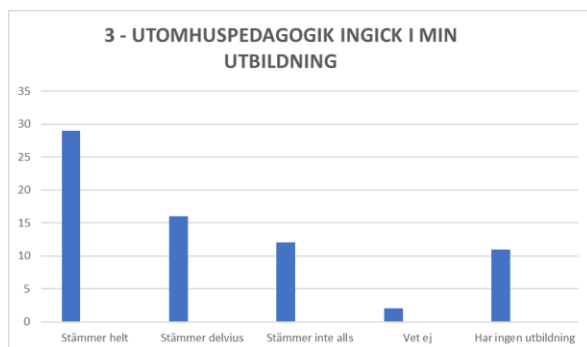
Figur 5: Intresse för utomhuspedagogik.

Kompetens

På tredje frågan, gällande om utomhuspedagogik ingick i respondentens utbildning (yttre ramfaktor) angav 64,3 procent att de erhållit någon form av utbildning i ämnet i sin grundutbildning. Dock framgår inte av frågeställningen om respondenten i ett senare skede tagit del av någon form av fortbildning inom utomhuspedagogisk verksamhet.

Figur 6: Visar om utomhuspedagogik ingick i pedagogens utbildning.

Enkätens sista (fråga 14) fråga undersöker huruvida respondenten anser sig ha kompetens för att bedriva utomhuspedagogik och det framgår att 37,1 procent anser sig ha tillräcklig kompetens för verksamheten. Ytterligare 51,4 procent anser sig till viss del besitta den kunskap som krävs. Detta visar att närmare 90 procent av respondenterna anser sig ha tillräcklig kompetens för att bedriva undervisning i utomhusmiljö.

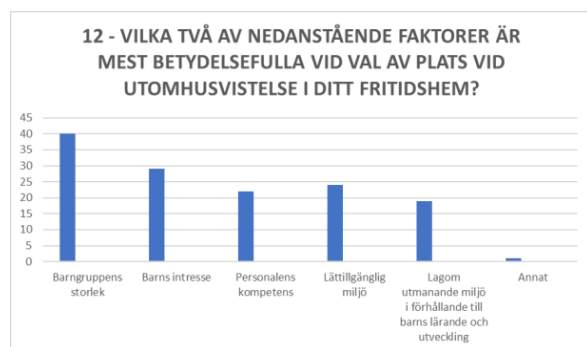
Figur 7: Visar om pedagogen anser sig besitta den kunskap som krävs för att bedriva utomhuspedagogik.

Didaktiskt förhållningsätt

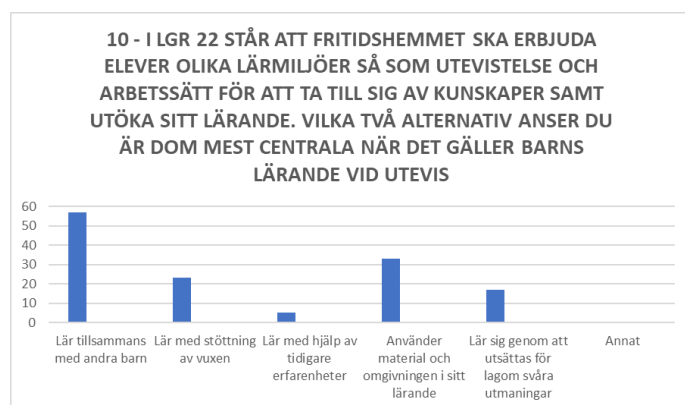
Uppfattningen om att följa elevers intresse (21%) vid val av plats för utomhuspedagogik formar det didaktiska förhållningssättet. Undersökningen visar att ramfaktorteoriens yttre faktorer så som barngruppens storlek, personalens kompetens, miljöns tillgänglighet formar pedagogernas undervisningssituation. Även lagom utmanande miljö (inre faktor) framkommer som en variabel i undervisningsupplägget.

Figur 8: Visar faktorer som är betydelsefulla för val av plats vid utomhusvistelse.

En stor del av respondenterna (42 %) anser att eleverna lär tillsammans med andra vilket är grunden i det sociokulturella lärandet. Tillgång till material och lämplig omgivning (mediering) anses också utgöra en grundbult i elevernas lärande därav valde 24 procent av deltagarna detta alternativ. Svartalernativet med stöttning och hjälp i lärandesituation valde 17 procent av respondenterna. Alternativet innehållande den proximala utvecklingszonen (lagom svåra utmaningar) ansågs av 13 procent av deltagarna vara mest betydelsefull av de svartalernativ som fanns. Samtliga svar visar på att den sociala omgivningen är betydelsefull i elevernas lärande.

Figur 9: Visar de mest centrala faktorerna vid barns lärande.

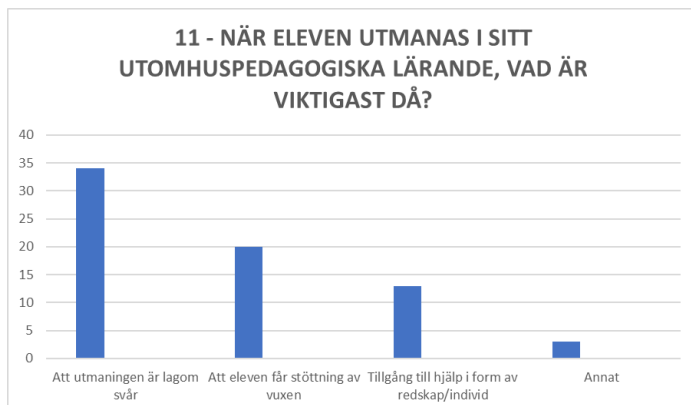

Svaren som redovisas i fråga 11 gällande elevers utomhuspedagogiska lärande visar att utmaningen bör vara av lagom svår karaktär (49 %), att eleven får stöttning av vuxen (29 %), att eleven har tillgång till redskap som hjälp i lärandet (19 %).

Tre respondenter valde bort dessa tre alternativ för möjligheten att formulera ett eget svar på frågan om vad som är viktigast när eleven utmanas i sitt lärande. De egenformulerade svaren följer:

“Att eleven ser lärandet som roligt och värdigt”.
“Leka fram lärandet grundat på elevens behov och intresse”.
“Får stöd av bildstöd”.

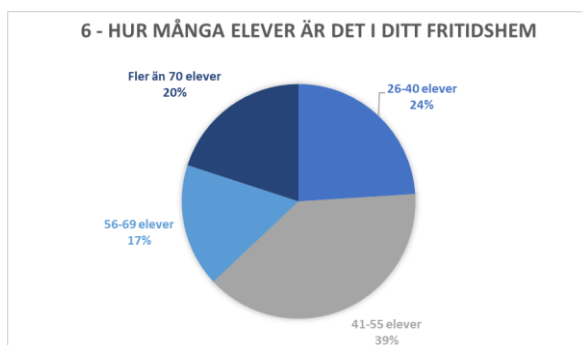
Figur 10: Visar vad pedagogen anser vara viktigast när eleven utmanas i sitt lärande.

Miljö och organisation

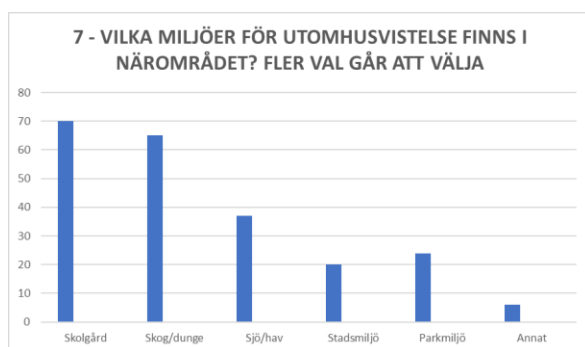
Diagrammet nedan visar spridningen på antalet elever inskrivna i respondenternas fritidshem. Det vanligaste, enligt undersökningen, är att det är mellan 41 och 55 inskrivna elever på fritidshemmet även om spridningen mellan de tre övriga ifyllda alternativen (26–40 elever, 56–69 elever och Fler än 70 elever) är ganska jämt fördelad.

Figur 11: Visar antal elever i pedagogens fritidshem.

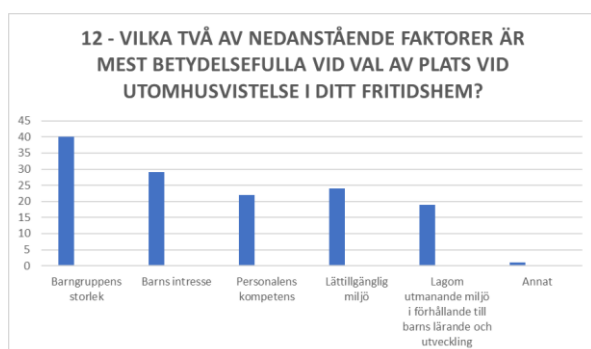
I enkätstudien undersöktes vilka miljöer som fanns tillgängliga i närområdet kring fritidshemmen. I diagrammet går att utläsa att samtliga av respondenterna har tillgång till en skolgård i sin verksamhet (100 %), även skog/dunge har en hög tillgänglighet (93 %). Möjligheten att bedriva utomhuspedagogik vid sjö/havsmiljö resulterade i 53 procent, stadsmiljö 29 procent och parkmiljö 34 procent. Frågan erbjöd också ett öppet svarsalternativ där respondenten gavs möjlighet att själv lämna förslag på miljöer utöver ovannämnda, förslag som framkom var; öppen gräsplan, lekplats och fotbollsplan.

Figur 12: Visar tillgängliga miljöer för utomhusvistelse.

Gruppstorleken kan ses som en yttre ramfaktor som påverkar den utomhusedagogiska undervisningen i fritidshem. 29 procent av respondenterna anser att barngruppen storlek utgör en stor faktor av val av plats för utomhuspedagogiken. Även uppfattningen om pedagogernas kompetens (16 %), att miljön är lättillgänglig (18 %) samt att miljön är lagom utmanande (14 %) spelar in i valet av plats.

Figur 13: Visar faktorer som påverkar valet av plats vid utomhusvistelse.

Resultatsammanfattning

Utomhuspedagogisk undervisning bedrivs på ett eller annat sätt på fritidshemmen där 97 procent av respondenterna är verksamma. Till största del bedrivs utomhuspedagogiken med en frekvens av en gång i veckan men nästan en femtedel av respondenterna undervisar utomhus varje dag medan 4,3 procent inte alls bedriver någon utomhuspedagogik.

76 procent av de svarande angav att de har ett stort eller ganska stort intresse av utomhuspedagogisk verksamhet. Det upplevdes som att kollegor (56 %) och rektorer (37 %) inte har lika stort intresse av denna typ av verksamhet.

84 procent av respondenterna innehar någon form av pedagogisk utbildning och för 64,3 procent ingick utomhuspedagogik i grundutbildningen. Närmare 90 procent av deltagarna i undersökningen ansåg sig ha tillräcklig kompetens, alternativt till viss del besitta den kunskap som krävs, för att bedriva utomhuspedagogik.

Barngruppens storlek (29 %) och elevernas intresse (21 %) ligger ofta till grund för valet av plats för utomhuspedagogik men även lättillgänglighet (18 %), personalens kompetens (16 %) och lagom utmanande miljö (14 %) påverkar valet.

När eleven utmanas i sitt lärande anser 49 procent av de tillfrågade att det är viktigt att utmaningen upplevs som lagom svår för eleven. Att eleven erhåller stöttning i sitt lärande anses också vara viktigt (29 %) samt så anser 19 procent att det tillgängliga materialet utgör en grund för elevens förmåga att ta till sig av kunskaper.

I kommande kapitel diskuteras resultatet utifrån ett sociokulturellt perspektiv med ramfaktorteoriens variabler i åtanke. Vidare lyfts också studiens metodval, didaktiska konsekvenser samt vidare forskning i relation till studien.

DISKUSSION

I detta kapitel diskuteras resultatet som framkommit i förhållande till studiens syfte och frågeställningar. Resultatet diskuteras utifrån tidigare forskning, ramfaktorteori och sociokulturell teori. I stycket om metoddiskussion lyfts valet av metod för denna studie samt dess för- och nackdelar. Vidare synliggörs det didaktiska konsekvenserna vi kan se utifrån resultatet för att avslutningsvis ge förslag på framtida forskning.

Resultatdiskussion

Utomhuspedagogisk frekvens i fritidshem

Utifrån svaren som erhöles från enkäten angav 61,4 procent att utomhuspedagogik bedrevs med en frekvens av en gång i veckan och 17,1 procent bedrev utomhuspedagogik varje dag. Dock framgick inte av frågorna vad utomhuspedagogik verkligen är för något. Definitionen av utomhuspedagogik är att det ska bedrivas mot ett lärandemål med hjälp av sinnliga intryck i autentiska och anpassade miljöer utifrån lärandemålets syfte (Svedäng, 2015; Brügge & Szczepanski, 2018).

Intresse och engagemang & Kompetens

Intresset för att bedriva utomhuspedagogik får anses vara relativt stort då 76 procent av respondenterna förklarade sig ha ett stort alternativt ganska stort intresse för detta. Dock framgår av svaren att kollegor och rektorers intresse är något svalare (56 % respektive 37 %). Shume och Blatt (2019) förklarar att egna upplevelser från natur och utevistelse i barndomen kombinerat med utbildning och således kompetens (Lager, 2020; Haglund, 2018) inom arbetsområdet ligger till grund för intresset och intentionen att bedriva utomhuspedagogik. Då endast 16 procent av respondenterna saknar pedagogisk utbildning får det antas att enkäten i till största del nådde fram till utbildade pedagoger och de som saknade utbildning till stor del inte fick ta del av undersökningen. Enkäten skickades till administratörer och rektorer för vidarebefordran till fritidspersonal men troligen valdes utbildad personal ut i första hand. Detta var utom vår kontroll men då det numer är en låg andel utbildad personal (Skolinspektionen, 2018) på fritidshemmen i Sverige får det antas att svaren blir något skeva om endast den utbildade personalen fick möjlighet att svara. Dock kan det göras en förmodad parallell mellan det egna intresset för utomhuspedagogik och kollegors intresse för detsamma. Kompetensen som enligt Shume och Blatt (2019), Lager (2020) och Haglund (2018) ligger till grund för intresset visar sig i denna fråga då den utbildade personalen visar ett relativt stort intresse för utomhuspedagogik medan den förmodade icke-utbildade personalen sviktar i sitt intresse. Då närmare 90 procent av respondenterna anser sig ha kompetens för att bedriva utomhuspedagogik samtidigt som 84 procent har någon form av pedagogisk utbildning kan det göras en, om än försiktig, parallell mellan kompetens och utbildning.

Didaktiskt förhållningssätt

När pedagogerna ska välja plats för att bedriva utomhuspedagogik verkar det av undersökningen som att många parametrar spelar in. Det upplevs ganska jämt mellan alternativen med en liten övervikt åt alternativet "Barngruppens storlek". Återigen ser vi en tendens till att stora barngrupper och låg personaltäthet (Skolinspektionen, 2018; Lager, 2020; Haglund, 2018) påverkar planeringen och utförandet av utomhuspedagogik i fritidshemmet.

Ramfaktorteorins (Dahllöf, 1967; Lundgren, 1999) yttre och inre ramar påverkar den utomhuspedagogiska undervisningen. Svaren i studien visar bland annat på yttre faktorer där barngruppens storlek och tillgång till utemiljö (ekonomiska ramar), utbildning (ideologiska ramar) påverkar den undervisning som sker. Även inre ramar (Lindblad, Linde & Naeslund, 1999) i pedagogens eget intresse (jfr Shume & Blatt, 2019), lärarens förhållningssätt och kunskaper (jfr Shume & Blatt, 2019; Lager, 2020; Haglund, 2018). Enligt ramfaktorteorin (Dahllöf, 1967; Lundgren, 1999) påverkar ramfaktorerna all undervisning och i undersökningen framkom det framför allt att barngruppens storlek och pedagogens eget intresse och utbildning påverkar den utomhuspedagogiska verksamheten.

Den svenska skolan implementerade under 1990-talet Vygotskijs tankar om sociokulturellt lärande (Andersson, 2020) och detta verkar påverka undervisningen då respondenterna i studien får antas hålla med om den sociokulturella teorins lärandeteser. Detta påstås då endast tre svar anhölls som bortsåg från nämnd teori. Dock får det antas att bekvämlighet kan ha legat bakom val av vad som var centralt i barns lärande vid utevistelse (fråga 10). Då de sociokulturella alternativen var klickbara alternativ medan en fritextruta fanns för alternativa svar. Frågan var ledd in mot sociokulturell teori och kanske hade svaren tett sig annorlunda vid exempelvis en kvalitativ intervjustudie. Svaren som givits i fritextrutan utgår från elevernas behov och glädjen i lärandet. Detta visar på att pedagogerna har intagit ett elevperspektiv i sin syn på lärandet. De fasta svarsalternativen utgår mer från ett pedagogperspektiv där pedagogens syn på lärande ligger till grund.

Ett försiktigt antagande görs att den sociokulturella teorin är väl implementerad i det svenska utbildningssystemet men studien ger inte ett sanningsenligt svar på frågan.

Slutsats

Utomhuspedagogisk verksamhet bedrivs till största delen med en frekvens av en gång i veckan men en hel del även oftare än så. Enbart ett fåtal bedriver ingen utomhuspedagogik alls. Som framkommit av diskussionen definieras inte utomhuspedagogik i frågeställningen och utomhuspedagogik kan eventuellt ha förväxlats med begreppet utevistelse där eleverna lämnas till sitt eget lärande. Dock verkar det som att en stor del av informanterna försöker att ägna sig åt någon form av utomhuspedagogik minst en gång i veckan.

Utomhuspedagogiken begränsas i många fall av faktorer som barngruppsstorlek, tillgång till lättillgänglig utomhusmiljö som är lagom utmanande, elevernas intresse och personalens kompetens. Dessa faktorer benämndes av respondenterna i enkätundersökningen. Men även andra ramar begränsar såväl fritidshemmets som den utomhuspedagogiska undervisningen. Lager (2020) och Haglund (2018) benämner dessa faktorer som bristfällig planeringstid, bristande utbildning i personalen, hög personalomsättning och tillgång till lämpliga miljöer.

Metoddiskussion

Den kvantitativa metoden med webbenkät för insamling av empiriskt material har fungerat tillfredsställande för studiens syfte och frågeställningar. Enkätens syfte var att undersöka och få en insyn med vilken frekvens utomhuspedagogik bedrevs inom länet, vilka ramfaktorer som påverkar utomhuspedagogiken samt vad som anses vara mest centralt i undervisningen. Enkätens uppbyggnad grundades utifrån ramfaktorteorin samt det sociokulturella perspektivet och kunde behandlats och analyserats utefter dessa teoretiska ramverk.

I en kvantitativ metod med webbenkät är reliabiliteten och validiteten relativt lätt att styra över. Enkäten var välarbetad och utformad med såväl genomtänkta svarsalternativ som frågor tydligt kopplade till undersökningens syfte vilket ledde till hög validitet. Gällande reliabiliteten nåddes tillförlitlighet på tre av fyra komponenter. Den första, kongruensen då enkäterna var identiska och mätte samma sak. Den andra, precisionen då enkäten var välformulerad och lämnade inget tolkningsutrymme i svarsalternativen. Den tredje, objektiviteten då svaren registrerades via ett skyddat datorprogram och var därmed opåverkad från yttre faktorer. När det kommer till den fjärde komponenten, konstansen, gick den inte att kontrollera eller påverka med detta val som metod. Detta då vi inte hade någon kontakt med respondenterna som till exempel kan ske vid en kvalitativ metod med intervju. Därav kunde vi inte styra de många påverkansvariabler som finns. Vi beslutade att tre av fyra var tillräckligt bra då vi ansåg att fördelarna med enkätundersökning övervägde nackdelarna.

Med webbenkät som datainsamlingsmetod kunde vi nå ut till en stor mängd olika respondenter på kort tid. Visserligen kunde vi inte påverka informantens variabler såsom tid-, plats- och yttre påverkan eller erbjuda möjligheten till kommunikation och stöttning, men möjligheten och smidigheten för när respondenten kunde genomföra enkäten bidrog, tror vi, till ett större deltagande. Eftersom enkäten innehöll få frågor och var kompatibel både med telefon, dator och surfplatta togs inte för mycket av respondentens tid. Vid intervju krävs betydligt mycket mer planering, tid och ansträngning från båda parter. Svarsfrekvensen på enkäten var svagt de första fem dagarna. Detta tror vi kan bero på att enkäten skickades ut på höstlovet. Vår tanke med att sända ut den på lovet var att skapa större möjligheter för pedagogerna att svara då det tenderar vara något lugnare under denna period. Snabbt märktes att enkäten inte nådde ut i den mån vi önskade under de första dagarna. Många administratörer var inte på plats och autosvar om semester återkom vid mailutskick. Beslut togs då om att förlänga svarstiden ytterligare fyra dagar, så den totala enkättiden var 14 dagar. Den önskade svarsfrekvensen uppnåddes dock ej och efter två påminnelsemejl resulterade det i 70 svarande.

Definitionen av begreppet utomhuspedagogik ingick inte i frågeställningarna. Om denna definition framgått skulle eventuellt svaret blivit annorlunda. Varje respondent kan ha sin egen definition av begreppet och detta påverkar således utfallet av svaren. Finns det alltid en genomtänkt plan med utevistelsen eller är det enbart en vistelse utomhus där eleverna lämnas över till sitt eget lärande? Således borde kanske en tydligare begreppsbeskrivning ingått i enkäten. Enkäten hade även en avsaknad med frågor gällande svårigheter inom ämnet samt hur dessa eventuella hinder hanterades. Dock påverkas inte resultatet i studien av denna avsaknad utan det empiriska materialet var tillräckligt för att analyseras och bearbetas utefter syfte, frågeställningarna, tidigare forskning och det teoretiska ramverket. För ytterligare fördjupning inom området fanns intresse för att arbeta både kvantitativt, kvalitativt och med observationer. Men med den tidsram arbetet hade att förhålla sig till landade studien i en kvantitativ metod med webbenkät.

Didaktiska konsekvenser

Utifrån studien är vårt antagande att begreppet utomhuspedagogik inte innehar en klar betydelse för alla som arbetar inom fritidshemmet. Med denna kunskap anser vi att det är viktigt att vi som nyutbildade är tydliga och förklarar för våra kollegor varför och hur utomhuspedagogik kan bedrivas. Vi anser också att kontinuerlig fortbildning inom ämnet är att föredra då kunskap åldras med tiden och ny inspiration behövs.

Som nämns i Shume och Blatts (2019) artikel ligger egna erfarenheter och upplevelser i naturen till grund för vårt eget intresse att bedriva pedagogik utomhus. Då dagens samhälle har blivit mer digitaliserat och barn leker mindre och mindre utomhus (jfr Raustorp, Spenner, Wilkenson & Fröberg, 2020) antar vi att yngre pedagoger och pedagoger i framtiden innehar ett mindre intresse för utomhuspedagogik. Detta medför ett ansvar för oss pedagoger att ta med barn och elever ut i naturen och ge dem en positiv upplevelse samt kunskap om naturen. Vi anser även att den digitala utvecklingen bör integreras med utomhuspedagogiken och därigenom skapa ett ökat intresse kring ämnet.

I lgr 22 (Skolverket, 2022) beskrivs att elever ska erbjudas olika lärmiljöer och arbetssätt för att ta till sig kunskap och utöka sitt lärande. Genom studien fann vi belägg för att dom två mest centrala delarna för lärande i utemiljö anses vara ”att lära tillsammans med andra” och ”att använda material och omgivningen i sitt lärande”, detta anser vi vara viktiga insikter att ta till sig som lärare i fritidshem. Verksamheten i fritidshem skall vara luststyrd och meningsfull, något som ska tas i beaktning vid planering av verksamheten. För lustfyllt deltagande från elever krävs att personal uppmärksammar, observerar och identifierar elevernas intresse och utvecklingsnivå. Detta för att kunna planera verksamhet anpassad utefter samtliga elevers förutsättningar. Resultatet från enkäten visar att verksamheten bör vara anpassad efter ”lagom svår nivå” för att eleverna ska utmanas i sitt utomhuspedagogiska lärande.

Vidare forskning

Efter avslutad studie gjordes bedömningen utefter resultatet att behovet av ytterligare forskning inom området är att föredra. Ämnet utomhuspedagogik med fokus på lärande perspektiv är beforskat ur flertalet synvinklar men då ur ett skolperspektiv. Forskning med inriktning på fritidshemmet är liten om ens nämnvärd. Därav skulle fortsatta studier som belyser ämnesområdet ur ett fritidshemsperspektiv vara av stor vikt för verksamheten och dess utveckling. Forskningsstudier kopplade till ämnet elevers lärande genom utomhuspedagogik med en kvantitativ inriktning gick inte att finna utan de studier som hittades använde kvalitativ metod. Därav skulle det vara önskvärt att se mer forskning med just kvantitativ metod. Alternativt en kombination mellan kvalitativ och kvantitativ, vilket skulle kunna leda till ett bredare perspektiv. En avsaknad fanns även i jämförande studier inom området. En sådan ökning skulle kunna bidra till utveckling inom området samt medföra en förhöjning av fritidshemmets kvalitet. Korrelationsstudier där forskning belyser fritidshemmets olika faktorer och dess påverkan av varandra hade varit gynnsamt att se i framtiden. Utomhuspedagogik kopplat till lärande i fritidshem är växande ämnesfaktorer i dagen samhälle och kommer fortsätta vara aktuell inom skolvärlden. Därav är det tydligt att forskningen inom berörda områden måste fortsätta att utvecklas, undersökas och drivas framåt.

REFERENSLISTA

- Ahrne, G. & Svensson, P. (2015). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 2. uppl. Stockholm: Liber. s. 8–16.
- Andersson, F. (2020). Att leda specialpedagogiska insatser. I Berg, G., Sundh, F. & Wede, C. (red.) *Lärare som ledare: i och utanför klassrummet*. Lund: Studentlitteratur. s. 205–235.
- Björkvall, A. & Engblom, C. (2010). Flerspråkighet och multimodalitet som lärandepotential. I Musk, N. & Wedin, Å. (red.) *Flerspråkighet, identitet och lärande*. Lund: Studentlitteratur. s. 193–211.
- Brodin, J. (2011). Kan utomhuspedagogik stödja lärande och inkludering? Personer med intellektuella funktionsnedsättningar. *Socialmedicinsk tidskrift*, 88(5) s. 445–458.
<https://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/707>.
- Brügge, B. & Szczepanski, A. (2018). Pedagogik, didaktik och ledarskap. I Brügge, B., Glantz, M. & Sandell, K. (red.) *Friluftslivets pedagogik*. 5 uppl. Stockholm: Liber. s. 49–73.
- Dahlberg, G., Lundgren, U. P., & Åsén, G. (1991). Att utvärdera barnomsorg: om decentralisering, målstyrning och utvärdering av barnomsorgen och dess pedagogiska verksamhet. Stockholm: HLS
- Dahlöf, U. (1967). Skoldifferentiering och undervisningsförlopp: komparativa mål och processanalyser av skolsystem 1. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Faskunger, J., Szczepanski, A. & Åkerblom, P. (2018). Klassrum med himlen som tak: en kunskapsöversikt om vad utomhusundervisning betyder för lärande i grundskolan. Linköping: Linköping University Electronic Press. Doi: <https://doi.org/ct9g>
<http://www.utenavet.se/pdfHtmWord/FULLTEXT05.pdf>
- Haglund, B. (2018). 'Men de flesta har en liknande situation'. Ett narrativ om bristande personella resurser och omgivningens begränsade förväntningar. *Barn - forskning om barn og barndom i Norden*, 2, 75-92, ISSN 0800–1669. DOI:10.5324/barn.v36i2.2766 [2022-11-28]
- Holmberg, C. (2015). *Så är det ju-den blir aldrig färdig! En etnografisk studie om förskolepedagogers arbete med pedagogisk dokumentation*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet. <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A843164&dsid=7506>
- Hwang, P. & Nilsson, B. (2019). *Utvecklingspsykologi*. 4. uppl. Stockholm: Natur & Kultur.
- Jakobsson, A. (2012). Sociokulturella perspektiv på lärande och utveckling: Lärande som begreppsmässig precisering och koordinering. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 17(2–4) s. 152–170. <http://mau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1399743/FULLTEXT01.pdf> [2022-09-26]
- Jensen, M. (2013). *Lekteorier*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Jensen, M. (2016). *Lärande och lärandeteorier: Om den intentionella människan*. Lund: Studentlitteratur.

- Jensen, M. (2017). Lärandets hur, vem, när och var. I Pihlgren, A. (red.) *Fritidshemmets didaktik*. Lund: Studentlitteratur. s. 59–72.
- Jeppson Wigg, U. (2019). Att analysera livsberättelse. I Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) *Handbok i kvalitativ analys*. 3. uppl. Stockholm: Liber. s. 255–272.
- Jonsson, K. (2017). Socialt lärande i fritidshemmet: Personalens perspektiv. I Garpelin, A. & Sandberg, A. (red.) *Barn och unga i skola och samhälle*. Mälardalen studies in educational sciences; 31. Västerås. s. 111–131.
- Lager, K. (2020). Possibilities and Impossibilities for Everyday Life: Institutional Spaces in School-Age Educare. *International Journal for Research on Extended Education*, (8)1, 22–35. <https://doi.org/10.3224/ijree.v8i1.03> [2022-11-28]
- Lindblad, S., Linde, G., & Naeslund, L. (1999). Ramfaktorteori och praktiskt förnuft. *Pedagogisk forskning i Sverige* 4(1), s. 93–109. <https://swepub.kb.se/bib/swepub:oai:DiVA.org:uu-39529>
- Linde, G. (2012). *Det ska ni veta!: en introduktion till läroplansteori!*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur
- Lundgren, U.P (1999). Ramfaktorteori och praktisk utbildningsplanering. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 4(1) s. 31–41. <https://open.lnu.se/index.php/PFS/article/view/1052/903> [2022-11-28]
- Melander, H. (2013). Att lära av varandra. Om social mediering i elevgrupp. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 18(1–2) s. 62–86. <https://open.lnu.se/index.php/PFS/article/view/1358/1202> [2022-09-19]
- Mårtensson, F., Lisberg Jensen, E., Söderström, M. & Öhman, J. (2011). *Den nyttiga utevistelsen?: Forskningsperspektiv på naturkontaktens betydelse för barns hälsa och miljöengagemang*. (Rapport 6407). Stockholm: Naturvårdsverket. <https://www.naturvardsverket.se/globalassets/media/publikationer-pdf/6400/978-91-620-6407-5.pdf> [2022-10-31]
- Norheden, I. (2015). Att äga språk är att vara rik. I Pihlgren, A. (red.) *Fritidshemmet och skolan: Det gemensamma uppdraget*. Lund: Studentlitteratur, s. 239–260.
- Pihlgren, A. (2017). *Fritidshemmets mål och resultat: Att planera och utvärdera*. Lund: Studentlitteratur.
- Raustorp, A, Spenner, N, Wilkenson, A, Fröberg, A. (2020). School-based study showed a correlation between physical activity and smartphone and tablet use by students aged eight, 11 and 14. *Acta Paediatrica*. 2020; 109: 801–806. <https://doi.org/10.1111/apa.15041> [2022-12-19]
- Regionfakta (2021) Hallands län folkmängd <https://www.regionfakta.com/hallands-lan/befolkning-och-hushall/befolkning/folkmangd-31-december-alder/> [2022-10-24]

- Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2015). Att analysera kvalitativt material. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 2 uppl. Stockholm: Liber. s. 220–236.
- SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800#K14 [2022-10-19]
- SFS 2018:218. *Lag med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning*. Stockholm: Justitiedepartementet.
<https://www.svenskforfattningssamling.se/sites/default/files/sfs/2018-04/SFS2018-218.pdf>
- Shume, T. J. & Blatt, E. (2019). A sociocultural investigation of pre-service teachers' outdoor experiences and perceived obstacles to outdoor learning. *Environmental Education Research* 25(9) s. 1347–1367. DOI: 10.1080/13504622.2019.1610862 [2022-11-07]
- Skolinspektionen (2010). *Årsredovisning 2010*. Stockholm: Skolinspektionen.
<https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/publikationer/regeringsrapporter/2010/arsredovisning-2010/> [2022-12-12]
- Skolinspektionen (2018). *Undervisning i fritidshemmet inom områdena språk och kommunikation samt natur och samhälle*. Stockholm: Skolinspektionen.
https://skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2018/fritidshem/fritidshem_rapport_2018.pdf [2022-11-28]
- Skolverket (2014) *Allmänna råd för fritidshemmet*. Stockholm: Skolverket
<https://www.skolverket.se/publikationsserier/allmanna-rad/2014/allmanna-rad-for-fritidshem> [2022-10-19]
- Skolverket (2022). *Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Skolverket <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet> [2022-09-04]
- Strandberg, M. (2010). Läxor om kulturell mångfald i flerspråkiga och enspråkiga klassrum. I Musk, N. & Wedin, Å. (red.) *Flerspråkighet, identitet och lärande*. Lund: Studentlitteratur. s. 245–264.
- Svedäng, M. (2015). Utomhuspedagogik. I Pihlgren, A. (red.) *Fritidshemmet och skolan: det gemensamma uppdraget*. Lund: Studentlitteratur. s. 269–284.
- Svensson, A.K. (2009). *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur.
- Szczepanski, A. & Andersson, P. (2015). Perspektiv på plats: 15 professorers uppfattning om platsens betydelse för lärande och undervisning utomhus. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 20(1–2) s. 127–149. <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:812470/FULLTEXT01.pdf>
- Szczepanski, A. (2013). Platsens betydelse för lärande och undervisning: Ett utomhuspedagogiskt perspektiv. *Nordic studies in science education (NorDiNA)*, 9(1) s. 3–17. doi:10.5617/nordina.623
- Trost, J. & Hultåker, O. (2016). *Enkätboken*. 5 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf [2022-09-13]

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html> [2022-09-06]

Cole, M., John-Steiner, V., Scribner, S. & Souberman, E. (1978). *L. S. Vygotskij Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard university press, Cambridge, Massachusetts

Vygotskij, L. (1934). *Thought and language*. Cambridge, MA: MIT Press

BILAGOR

Bilaga 1

Kommunrepresentation

Folkmängd beräknad 2021-12-31 från Regionfakta (2021).

Hallands totala befolkning = 340 243 $100/340\,243 = \sim 2,94^{-4}$ (0,00029390758)
 $2,94^{-4} \times$ invånare kommun

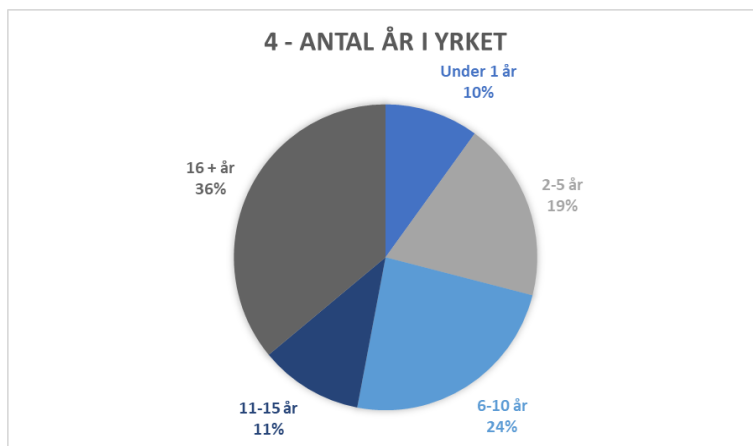
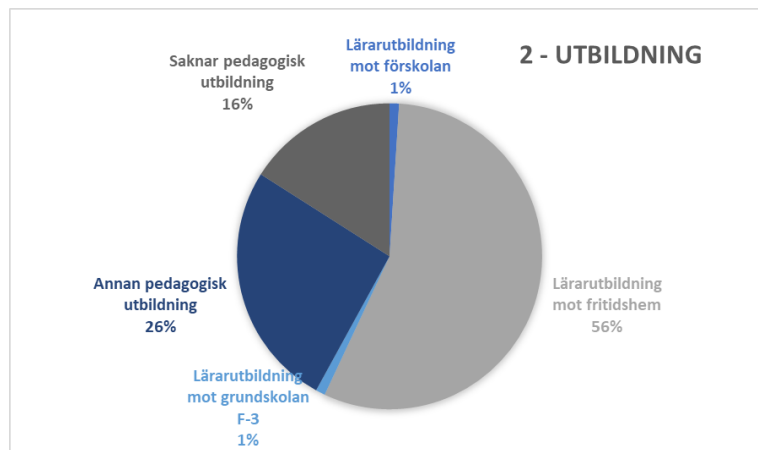
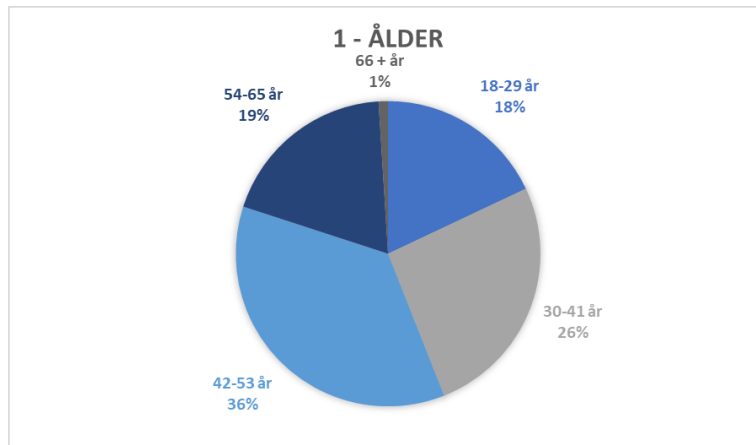
Kungsbacka kommun = 85 301 25,070 beräknas till 25 *respondenter*
Varbergs kommun = 66 658 19,591 beräknas till 20 *respondenter*
Falkenbergs kommun = 46 773 13,746 beräknas till 14 *respondenter*
Halmstads kommun = 104 573 30,734 beräknas till 31 *respondenter*
Laholms kommun = 26 319 7,735 beräknas till 8 *respondenter*
Hylte kommun = 10 619 3,121 beräknas till 3 *respondenter*

Studien riktade sig till fritidspedagoger verksamma i Hallands län. Enkäten skickades således ut till respondenter inom samtliga sex kommuner (Kungsbacka, Varberg, Falkenberg, Halmstad, Laholm och Hylte). Önskad svarsfrekvens var kopplad till varje kommuns populationsantal (se ovan). Svarsfrekvensen varierade något där det av tabellen nedan (fråga 5) framgår att önskat svarsantal inkom från de fyra kommunerna Kungsbacka (erhållet antal: 26: önskat antal: 25), Falkenberg (16:14), Laholm (8:8) samt Hylte (3:3). Svarsfrekvensen från Varbergs kommun i förhållande till önskad svarsfrekvens låg på 50 procent (10:20) och Halmstad låg på 23 procent (7:31).

Vilken kommun arbetar du i?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kungsbacka	26	37,1	37,1	37,1
	Varberg	10	14,3	14,3	51,4
	Falkenberg	16	22,9	22,9	74,3
	Halmstad	7	10,0	10,0	84,3
	Laholm	8	11,4	11,4	95,7
	Hylte	3	4,3	4,3	100,0
	Total		70	100,0	100,0

Bilaga 2

Bilaga 3

Hej, våra namn är Michael Kentlid och Janina Magnusson. Vi studerar till grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem vid Högskolan i Borås. Som en avslutande del i utbildningen skriver vi nu ett examensarbete inriktat på utomhuspedagogik ur ett sociokulturellt perspektiv, då med fokus på lärande. Syftet med enkäten är att undersöka i vilken omfattning utomhuspedagogik bedrivs, tillgången till lärmiljöer samt vad som anses vara mest centralt när det gäller barns lärande. Vi vill också få en insyn i pedagogens möjlighet att bedriva utomhuspedagogik.

Vi skulle vilja veta hur det ser ut där du arbetar och är tacksamma om du har möjlighet att svara på följande 14 frågor. Enkäten är kompatibel med dator, surfplatta samt mobiltelefon, är anonym och tar ca 5 minuter att besvara.

Undersökningen utgår från de forskningsetiska principerna, vilket innebär:

- Alla uppgifter i undersökningen kommer att behandlas med största varsamhet, så att inga obehöriga kan ta del av dem.
- De uppgifter som framkommit i undersökningen används enbart för denna undersöknings syfte.
- Alla uppgifter kring deltagarna i undersökningen kommer att vara konfidentiella.
- Undersökningen är frivillig och det går när som helst att avbryta deltagandet.

Vi som genomför studien skulle vilja att du lämnar vissa uppgifter om dig själv, däribland din kommundillhörighet som kommer att användas för att kontrollera den geografiska spridningen av studiens insamlade data. Högskolan i Borås är personuppgiftsansvarig för behandlingen, som sker med stöd av artikel 6.1 (a) i dataskyddsförordningen (samtycke).

När du trycker på knappen *skicka nu* godkänner du att dina svar används i studien.

Enkäten stänger den 14 november så vi tar tacksamt emot dina svar innan dess.

Om du har några frågor om enkäten, vänligen mejla oss:

Michael - xxxxxx@student.hb.se

Janina - xxxxxx@student.hb.se

Vi uppskattar verkligen ditt deltagande!

Del 1 - Demografiska frågor

1. Ålder

- 18 – 29
- 30 – 41
- 42 – 53
- 54 – 65
- 66 +

2. Utbildning

- Läroarutbildning mot fritidshem
- Läroarutbildning mot förskola
- Läroarutbildning mot grundskolan F-3
- Läroarutbildning mot grundskolan 4-6
- Annan pedagogisk utbildning
- Saknar pedagogisk utbildning

3. Utomhuspedagogik ingick i min utbildning?

- Stämmer helt
- Stämmer delvis
- Stämmer inte alls
- Vet ej
- Har ingen utbildning

4. Arbetslivserfarenhet inom fritidshem

- Under 1 år
- 2 – 5
- 6 – 10
- 11 – 15
- 16 +

5. Vilken kommun arbetar du i?

- Kungsbacka
- Varberg
- Falkenberg
- Halmstad
- Laholm
- Hylte

Del 2 - Din arbetsplats

6. Hur många elever är det i ditt fritidshem?

- <25
- 26 – 40

41 – 55
56 – 69
>70

7. Vilka miljöer för utomhusvistelse finns i närområdet? Fler val går att välja.

Skolgård
Skog/dunge
Sjö/hav
Stadsmiljö
Parkmiljö
Annat, skriv nedan

8. Vi använder oss av utomhuspedagogik i det fritidshem där jag är verksam.

Stämmer helt
Stämmer delvis
Stämmer inte alls
Vet ej

9. Om svaret var helt eller delvis på ovanstående fråga, hur ofta bedrivs då utomhuspedagogik?

Dagligen
Varje vecka
Varje månad
Varje termin
Bedriver inte utomhuspedagogik

10. I Lgr 22 står att fritidshemmet ska erbjuda elever olika lärmiljöer, såsom utevistelse, och arbetssätt för att ta till sig av kunskaper samt utöka sitt lärande. Vilka två alternativ anser du är de mest centrala när det gäller barns lärande vid utevistelse?

Lär tillsammans med andra barn
Lär med stöttning av vuxen
Lär med hjälp av tidigare erfarenheter
Använder material och omgivningen i sitt lärande
Lär sig genom att utsättas för lagom svåra utmaningar
Annat, skriv nedan

11. När eleven utmanas i sitt utomhuspedagogiska lärande, vad är viktigast då?

Att utmaningen är lagom svår
Att eleven får stöttning av vuxen
Tillgång till hjälp i form av redskap/individ
Annat, skriv nedan

12. Vilka två av nedanstående faktorer är mest betydelsefull vid val av plats vid utomhusvistelse i ditt fritidshem?

Barngruppens storlek
 Barns intresse
 Personalens kompetens
 Lättillgänglig miljö
 Lagom utmanande miljö i förhållande till barns lärande och utveckling
 Annat, skriv nedan

13. I stort - vilket intresse/engagemang skulle du säga att det finns för att bedriva utomhuspedagogik på din skola?

	Stort intresse	Ganska stort intresse	Varken stort eller litet	Ganska litet intresse	Litet intresse	Vet ej
Om du utgår från dig själv	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Om du ser till kollegor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Intresse/engagemang från rektor	☐	☐	☐	☐	☐	☐

14. Jag anser mig ha den kunskap som krävs för att använda utomhuspedagogik i verksamheten.

Stämmer helt
 Stämmer delvis
 Stämmer inte alls
 Vet ej

Bilaga 4

För att genomföra vårt arbete behöver vi din hjälp med att distribuera denna enkät till medarbetare som är verksamma inom fritidshemmet i årskurserna F–3. Tack för ert samarbete.

HÖGSKOLAN
I BORÅS

Informationsbrev

Våra namn är Michael Kentlid och Janina Magnusson. Vi studerar till grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem vid Högskolan i Borås, Akademi för bibliotek, information, pedagogik och IT.

Som en avslutande del i utbildningen skrivs ett examensarbete där ett egenvalt område skall undersökas. Vi har valt att arbeta med utomhuspedagogik ur ett sociokulturellt perspektiv, då med fokus på lärande. Syftet med enkäten är att undersöka i vilken omfattning utomhuspedagogik bedrivs, tillgången till lärmiljöer samt vad som anses vara mest centralt när det gäller barns lärande. Vi vill också få en insyn i pedagogens möjlighet att bedriva utomhuspedagogik.

Det är en kvantitativ enkätundersökning som tar ca 5 minuter att besvara. Enkäten är anonym och bygger på frivilligt deltagande. Resultatet av enkäten kommer finnas tillgänglig på högskolan i Borås fram tills arbetet godkänts, därefter raderas allt empiriskt material.

Undersökningen utgår från de forskningsetiska principerna, vilket innebär:

- Alla uppgifter i undersökningen kommer att behandlas med största varsamhet, så att inga obehöriga kan ta del av dem.
- De uppgifter som framkommit i undersökningen används enbart för denna undersöknings syfte.
- Alla uppgifter kring deltagarna i undersökningen kommer att vara konfidentiella.
- Undersökningen är frivillig och det går när som helst att avbryta deltagandet.

Enkäten stängs 14/11

Länk: <https://sUNET.artologik.net/hb/Survey/3831>

Väl mött!

Michael Kentlid – xxxxx@student.hb.se

Handledare: Jonas Johansson

Janina Magnusson – xxxxxxx@student.hb.se

xxxxxx.xxxxxxxxxx@hb.se

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 Postadress: 501 90 Borås Tfn: 033-435 40 99 E-post registrator@hb.se Webb: www.hb.se